

Інформатизація вищої освіти – важлива складова розвитку інформаційного суспільства і являє собою планомірний, послідовний і систематизований процес підготовки фахівців до праці в умовах сучасного інформатизованого суспільства, підвищення якості їхньої загальноосвітньої та фахової підготовки, інформаційної культури, спрямованості на навчання протягом життя та професійної діяльності на основі широкого використання комп’ютерної та іншої інформаційної техніки, мережі Інтернет.

Дидактика інформатизації освітнього процесу є інформаційною технологією – комплексом педагогічних дій і процедур, спрямованих на проєктивно-технологічне, дидактичне, науково-методичне, контрольнo-діагностичне забезпечення освітнього процесу відповідно до визначених цілей підготовки фахівців.

Список використаних джерел

1. EDUCAUSE Horizon Report (2020). Teaching and Learning Edition. Louisville, EDUCAUSE (58 p.). URL: https://library.educause.edu/-/media/files/library/2020/3/2020_horizon_report_pdf.pdf?

2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), А.М. Гуржій (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.

3. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 року N 75/98-ВР (Із змінами, внесеними згідно із відповідними Законами України (2006-2020 рр.). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z980075.html.

4. Биков В. Ю. Інформатизація освіти. *Енциклопедія освіти України* / Акад. пед. наук України; Головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 360–362.

5. ISO/IEC 19788-2:2011. Information technology. Learning, education and training. Metadata for learning resources. Part 2: Dublin Core elements. URL: <https://www.iso.org/ru/standard/46157.html>

Пазиніч С. М., кандидат філософських наук, професор,
Поморцева О. Є., кандидат технічних наук, доцент,
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна*

КУЛЬТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ВСЕБІЧНА ВПЛИВІВІСТЬ

Освіта є одним з найрозвиненіших і найбільш дієвих суспільних інститутів, призначених для масового цілеспрямованого впливу на людей, переважно молоді, в процесі їх соціалізації. Звідси, стратегічна мета впливу освіти полягає у підготовці молоді до життя й успішної діяльності в умовах

конкретного суспільства. А оскільки ці умови постійно зазнають неухильної еволюції, то одним із завдань освітніх впливів стає ще й формування у студентів, здатності до самонавчання й адаптації до неминучих змін цілей, змісту і характеру розвитку суспільства.

Якщо це так, то спілкування зі студентами є основним засобом, який дозволяє педагогові здійснювати практично всі функції, які складають сутність його професійної діяльності. Але спілкування, як і сама ця діяльність, виступає складним і багатоаспектним утворенням. При цьому кожний конкретний його аспект найбільшою мірою проявляється в певному виді діяльності чи функції. Однак це зовсім не означає, що одночасно «не працюють» інші його аспекти чи функції. Так, в процесі навчання переважно виступає інформаційна функція педагогічного спілкування. Водночас важливу роль відіграють і виховна, мотиваційна, культуротвірна та інші його функції. Візьмімо, наприклад, процес цілеспрямованих виховних впливів на студентство де принципово неможливе індиферентне відношення до життєво-ціннісних й духовно-культурних функцій. Ефективність впливу істотною мірою визначається поєднанням з мотиваційною, інформаційною культурологічною й іншими функціями педагогічного спілкування.

Важливо зазначити, що відповідно до цілей і завдань спілкування та складу його учасників, педагог, як правило, обирає найдоцільніший характер спілкування з його мовленнєвими, дидактичними та іншими засобами, одночасно, дотримуючись норм і вимог загальної та професійної педагогічної культури. Однією з таких вимог, на наш погляд, постає його емоційна культура, здатність управляти своїм емоційним станом і залишатися спокійним, принаймні зовні. Ще одна вимога полягає у незмінній доброзичливості педагога, що, навіть у досить складних проблемних ситуаціях, створює загальну атмосферу добра – тобто фон розмови, сприятливий для досягнення бажаних цілей і результатів спілкування.

Маємо зауважити, що доцільний вибір характеру спілкування педагога зі студентами та культура цього спілкування постають однією з центральних проблем в професійній діяльності педагога. Це пов'язано з тим, що основний засіб вирішення завдань навчання, виховання й особистісного розвитку студентів спрямовується на створення сприятливого психологічного клімату, забезпечення оптимального стану навчально-виховного процесу та ефективності досягнення задалегідь визначених його цілей. Тож саме за характером спілкування та його культури можна впевнено говорити про якісний рівень професійної компетентності й педагогічної майстерності педагога вищого навчального закладу.

І дійсно, наш багаторічний досвід переконливо свідчить про те, що одним із важливих елементів і водночас яскравих проявів педагогічної майстерності викладача та його професійно культури виступають стиль і характер спілкування. Це уявляється цілком зрозумілим, тому що саме спілкування постає основним інструментом як передачі студентам відповідних знань, так і здійснення виховного впливу на них та забезпечення їх особистісного розвитку

й соціалізації. Тож цілком обґрунтовано можна визнавати, що очне педагогічне спілкування дійсно виступає і основним, і найбільш ефективним засобом педагогічного впливу на студентів. Дійсно, саме в процесі спілкування та за його безпосередньою допомогою педагог не тільки подає їм необхідну навчальну інформацію, але й забезпечує її сприйняття, розуміння й систематизацію. При цьому одночасно формуються світоглядні та громадянські позиції, виробляються моральнісні принципи і переконання, прищеплюється система аксіологічних цілей, естетичних та моральнісних ідеалів.

Ось чому культура очного спілкування, на наш погляд, має вважатися субосною професійної культури педагога. Адже від неї істотно залежить ефективність всіх видів і напрямків його професійної діяльності. Щобільше, культура педагогічного спілкування постає одним із визначальних чинників формування не лише духовного світу, а й якості підготовки фахівців, рівня їх професійної і соціальної компетентності та конкурентоспроможності. У зв'язку з цим вона істото впливає також на зміст і характер науково-технічного та соціального прогресу, на можливість досягнення соціальної злагоди в просторі суспільства.

Звідси аподиктично випливає, що педагогічне спілкування перш за все є специфічною формою ділового міжособистісного спілкування, яка має свої характерні особливості й водночас підпорядковується загальним психологічним закономірностям, притаманним спілкуванню як формі взаємодії людини з іншими людьми, включаючи комунікативний, інтерактивний й перцептивний компоненти. Однак у його структурі тісно переплітаються професійна (стосовно сфери наукових інтересів і дисциплін, що педагог викладає), суто педагогічна й особиста культура.

Далеко не випадково в загальній структурі особистої культури людини спеціально виокремлюють поняття культури спілкування, під якою прийнято розуміти, як стверджують В. О. Лозовой зі своїми співавторами, різновид комунікативної людської діяльності, спрямованої на здійснення комфортних оптимальних відносин між людьми. Культура спілкування, на їхню думку, «базується на принципах гуманізму, соціальної справедливості, толерантності, альтруїзму, доброзичливості, довіри, поваги, тактовності, делікатності тощо» [1, с. 96]. А якщо це так, то вона з необхідністю передбачає знання культурних моделей поведінки (загальних зразків, етикетних приписів) та уміння їх адекватно застосовувати в конкретних ситуаціях.

Характерним індикатором рівня розвитку культури спілкування людини та невід'ємним складником цієї культури постає **мовленнєва культура**. Її сутність полягає у бездоганному знанні й чіткому дотриманні людиною норм усного та письмового літературного мовлення, в лексичному багатстві її словникового запасу й у цілеспрямованому, свідомому, умілому використанні виразних мовних прийомів і засобів, залежно від мети спілкування та особливостей ситуації спілкування. Сукупність мовних засобів та правил охоплює літературне слововживання, правильний наголос у словах, вибір синонімів для уникнення повторів, чіткість вимовляння звуків.

Слід особливо підкреслити, що висока мовленнєва культура не тільки підвищує ефективність спілкування, але й приносить задоволення співрозмовникам, сприяє загальному підвищенню рівня культури у соціальному оточенні людини, що є носієм цієї культури. Вона виключає вживання мовних стереотипів, суржику, газетних штампів, канцеляризмів, діалектизмів, тим більш неприпустимих вульгарних чи нецензурних висловлювань. Важливим складником мовленнєвої культури педагога вважається *мовленнєвий етикет*. Його сутність полягає у правильному використанні прийнятих в даній конкретній спільноті зразків і форм вітання, звертання, знайомства, вибачення та інших подібних стандартів.

Цілком очевидно, що розглянуті загальні принципи й положення культури спілкування повною мірою стосуються й культури такого його специфічного різновиду, яким постає педагогічне спілкування. В даному контексті ми вживаємо цей термін переважно для позначення спілкування викладача вищої школи з його студентами як в навчально-виховному процесі, так й у вільний від занять час, у позааудиторних відносинах тощо. У більш загальному ж плані під цим терміном слід розуміти також взаємовідносини викладача зі своїми колегами і керівництвом, з батьками студентів та з іншими людьми. Адже в дійсності педагог – це не просто соціальна роль викладача, а глибинна, іманентна його сутність, яка відіграє роль своєрідної рушійної сили його дій і висловлювань, його вчинків і поведінки, його життєвої і громадянської позиції в найрізноманітніших ситуаціях в суспільстві.

Всезагальна гуманістична спрямованість професії та професійної діяльності педагога визначається ідеальною нормою культури його педагогічного спілкування, її морально-спонукаючим імперативом, орієнтацію на сприйняття людини як унікальної особистості й якнайвищої цінності в суспільстві. Тому спілкування з нею повинно виходити з того, що справжня людинолюбність взаємовідносин між особистостями, в тому числі й у спілкуванні між педагогом та студентом, також має бути вище за будь-які умовності ситуації, будь-які стандарти, ритуали і традиції.

Однак слід пам'ятати, що культура педагогічного спілкування невід'ємна від загальної і педагогічної етики. Оскільки ж неодмінним принципом етики міжособистісного спілкування взагалі, а відтак і педагогічного спілкування як його специфічного різновиду, виступає так зване «золоте правило етики», яке ще в давні часи сформулював Конфуцій у такий спосіб: «поводьтеся з іншими людьми і ставтеся до них так, як би ви хотіли, щоб вони поводитися з вами і ставилися до вас». Це правило водночас слугує ще й своєрідним ціннісним критерієм спілкування, оскільки саме відповідно до нього звичайно й необхідно оцінювати реальну практику й результати міжособистісних взаємовідносин і рівень культури спілкування.

В той же час в практиці педагогічної діяльності роль спілкування та його культури цим не обмежується. Адже істинний педагог як взірець особистості й вихователь повинен не тільки сам демонструвати високий рівень культури спілкування, але ще й уміти, послідовно й наполегливо, однак ненав'язливо

прищеплювати її своїм студентам. Саме ця справа є вкрай важливою і делікатною, оскільки вона пов'язана з необхідністю системно й послідовно виправляти їхні мовленнєві хиби та недоречності. Це виправлення необхідно здійснювати не підкреслено менторським тоном, а шляхом правильного формулювання тієї ж думки, яку висловив студент із певними відхиленнями від мовленнєвих чи етичних норм. Та ще й доцільно на додаток запитати, чи згоден він з вашою логікою і вашим трактуванням його власної думки?

В процесі формування й розвитку у студентів культури спілкування вельми важливо уміло використовувати такий потужний мотив, як розуміння ними того, що ця культура, як і культура мовлення, лежатимуть в основі їхнього професійного й особистісного авторитету. А від рівня авторитету безпосередньо залежатимуть їхній життєвий успіх та успіхи в майбутній професійній діяльності і можливості належної професійної й особистої самореалізації, особистого та сімейного щастя. Важливо показати, що ця залежність постійно зростатиме з підвищенням рівня освіченості й загальної культури населення.

Важливо, на наш погляд, звернути увагу на те, що в спілкуванні, у взаємодії людей здійснюється узгодження цінностей, норм, ідеалів, почуттів, настроїв та всіх інших атрибутів душевного і духовного світу людини. Бажано наголосити при цьому, що в подібних діалогах відбувається зміна властивостей як суб'єктів взаємодії, так і об'єктів узгодження (цінностей, норм і тому подібне). Зміни ці бувають інколи достатньо глибокими, виокремлюючи саму структуру культури особистості чи конкретно визначеної спільноти.

Зазначимо також ту характерну обставину, що ці зміни цілком можуть бути результатом цілеспрямованого системного й систематичного впливу на людину, як, наприклад, звичайно це має місце в системі педагогічного спілкування. Однак необхідно підкреслити, що цей вплив має бути:

- по-перше, правильно організованим;
- по-друге, морально і дидактично вивіреном;
- по-третє, чітко орієнтованим на формування й розвиток особистої культури студента, на якого цей вплив спрямовується.

Вважаємо за доцільне свідомо виокремити проблему педагогічного спілкування як одного з об'єктів дослідження філософії освіти. Важливість такої постановки зумовлена тим, що фактично основним засобом і дійовим механізмом взаємодії педагога і студента в навчально-виховному процесі та їх взаємовпливу саме й виступає, як неодноразово зазначалося, їхнє зацікавлене спілкування. Саме воно постає тим важливим чинником, який, власне, й забезпечує системну цілісність навчально-виховного процесу й дійовість його виховного компонента. На жаль, в сучасних умовах зі всієї сукупності освітніх цілей і завдань – навчання, виховання, особистісного розвитку й соціалізації студента, домінуючу роль у вищій школі відіграє навчання при певному, але відчутному нехтуванні належним виконанням інших, не менш важливих і соціально значущих завдань.

Значною мірою саме в силу цієї обставини навіть і саме педагогічне спілкування, на жаль, найчастіше виявляється лише формально-рольовим, тобто

спрямованим переважно на раціонально-логічну сферу пізнання. Тому в результаті воно не зачіпає глибинних структур особистості студента, його емоційно-чуттєвої сфери, а, отже, і не впливає на його душу й серце. При цьому, що гріха таїти, практично ігноруються дійсно величезні резерви емоційних можливостей самого пізнання, не виникає й не спрацьовує тонкий механізм духовного спілкування між педагогом і студентами, а тому ефективність їхньої взаємодії виявляється незначною та не реалізує їхні іманентні потенційні можливості.

Необхідно підкреслити водночас, що культура професійної педагогічної діяльності викладача вищої школи, навіть без, здавалося б, спеціальної цільової її спрямованості на виховання, здатна ефективно здійснювати виховні функції, завдяки відповідному стилю й характеру його спілкування, доброзичливості та ширості, підкреслено поважному ставленню до особистості співбесідника, готовності уважно вислухати і спробувати зрозуміти його. Спостереження за манерою спілкування сучасної студентської молоді свідчить про відсутність у багатьох її представників саме вміння слухати. Вони звичайно спішать висловити свою думку, часто навіть не рахуючись з тим, чи цікава вона партнерові по спілкуванню, чи ні. При цьому вони перебивають один одного, не даючи можливості співбесідникові завершити думку чи навіть речення. Це свідчить про те, що їм свого часу не була прищеплена належна культура спілкування. Ми вже не говоримо про їх лексику і характер мовлення.

Таким чином, вкрай важливим завданням педагога та водночас однією з функцій його культури постає прищеплення студентам культури діалогу, в першу чергу вміння уважно вислухати співбесідника, зрозуміти його аргументи, без чого саме спілкування взагалі може втратити свій сенс. Наш власний педагогічний досвід переконливо свідчить про те, що студенти у цілому розуміють значення цього вміння як для повсякденного життя, так і для професійної діяльності, усвідомлюють необхідність формування у себе такої важливої якості, однак часто їм для її розвитку не вистачає наснаги, терпіння, культури й логічної структурованої культури та послідовності.

Дається взнаки й та звична манера спілкування, яка в них вже сформувалася раніше і до якої вони звикли. Має місце й своєрідна молодіжна бравада, якою вони часто прикривають свою недостатню мовленнєву культуру. Ось чому виховання у них культури діалогу вимагає не тільки власної культури викладача, але також терпіння й витримки, його дійсно щирого бажання допомогти студентам подолати хиби їх спілкування і мовлення, сформувати у них культуру вміння талановито слухати. Однак при цьому необхідно діяти досить тонко, делікатно, без зайвого менторства. Вважаємо, наприклад, неприпустимим використання такої досить поширеної форми запитання, як: «Чи все ви добре зрозуміли?», яка вже несе у собі можливість уявлення викладача про недостатні здібності студента стосовно розуміння того чи іншого матеріалу. Замість цього більш доцільним було б поставити питання у формі «Чи зрозуміло я вам це виклав?», у якому провину за можливі ускладнення з розумінням матеріалу викладач немов би заздалегідь бере на себе. Тож слід кожному

педагогу завжди пам'ятати доречні в цьому контексті слова Черчилля: «Вчителі володіють владою, про яку прем'єр-міністрам залишається тільки мріяти» [2, с. 186]. А якщо це так, то від педагога суспільство очікує всебічної віддачі особистого професійного потенціалу, а він, в свою чергу, від суспільства всебічної підтримки і заслуженої поваги.

У будь-якому разі культура педагогічного спілкування виступає не тільки яскравим проявом високого рівня професіоналізму і розвиненої педагогічної майстерності та такту викладача, а й складних соціально-політичних і економічних обставин, які склалися в нашій країні. Тож, як ніколи дотепер, покладається велика відповідальність на педагога у формуванні й розвитку гармонійної особистості українця в системі суспільно-економічних та політичних відносин як в країні, так і за її межами.

Список використаних джерел

1. Лозовой В. А., Уманец О. В., Ценко М. Б. Культура межличностных отношений: Практическое пособие для деловых людей. Харьков : Регион-информ, 2003. 112 с.

2. Уинстон Черчилль: цитаты, остроты и афоризмы / Сост. Доминик Энрайт. Днепропетровск, Украина : Баланс Бизнес букс, 2005. 192 с.

Рудь Д. В., студентка Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту,

Голова Студентського сенату,

Зінчина О. Б., кандидат соціологічних наук, доцент,
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Україна

РОЛЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ УНІВЕРСИТЕТУ

Сьогодні будь-яка організація замислюється про те, як її сприймають у групах громадськості, тобто який вона має імідж. В умовах жорсткої конкуренції імідж грає велику роль не тільки для комерційних компаній та підприємств, а й для закладів вищої освіти, бо позитивний імідж збільшує цінність всього того, що робить освітня організація і що намагається сказати. Завдяки сформованому іміджу Університет стає більш привабливим як для абітурієнтів та їхніх батьків, так і для партнерів та стейкхолдерів.

Імідж будь-якої організації в цілому і ЗВО, зокрема, це цілісне сприйняття (розуміння і оцінка) оцінки різними групами громадськості, що формується на основі інформації, яка зберігається в їх пам'яті, про різні сторони діяльності Університету: навчальної, наукової, виховної, громадської і т.п. Іншими словами, зміст поняття іміджу освітньої установи включає в себе дві складові: описову (інформаційну) складову, яка являє собою образ ЗВО, або сукупність усіх уявлень (знань) про організацію, і складову, пов'язану з відношенням, або оціночну складову. Оціночна складова існує в силу того, що інформація, яка зберігається в пам'яті не сприймається байдуже, а пробуджує оцінки і емоції, які